

Став странајаса пролетарijјао, бтутчбј

ПЕЧЕРАСА ВöрлеziG

Леконы—ВКЦ(б) Мылдіңса Рајком да РІК

№ 15—16
(374—375)

1937 во
Февраль
19-д лун

Денес 10 ур.

РСФСР-СА КОНСТИТУЦІЈА ПРОЕКТ ІЫЛЫС

Советјас Чрезвычајнөј XVII- өд Всероссійской

Сјезд вылын М. И. КАЛЬІНІН юртлөн доклад

Юртјас, РСФСР-са Конституцијалыс проектсо вёчома Конституціонној комиссіяобн, кодөс вёлі котыртومа ВЦК Презідіумын 1936-од вога јул 27-өд лунө, да ошкому съюн 1936-өд вога декабр 23-өд лунө Советјас Чрезвычајној XVII-өд Всероссійской Сјездөн відлалом вылө сүттөдом мөгье.

РСФСР котыртмсанъ мілан сјездјас вылын кык пёрж відлавылісны да прімітсылісны конституцијаас.

РСФСР-лыс медвөзә Конституцијасо вёлі пріміттома Советјас вітөд Всероссійској Сјездөн 1918-од вога јул төлышын, кытчо кызввоц пыфыыс пыріс „Ужалыс да експлоатірујтан јоз правоаслөн феклараціја“, кодөс вёлі пріміттома Советјас којмөд Всероссійской Сјездөн 1918-од вога январ төлышын.

Медвөзә советской Конституција оформітіс да закрепітіс подувјассо советской государствоыс, кодөс лоі лоғодома Октябрской социалістіческој революцијаобн. Сыбын волі формулирујтома основнөй мөгјассо експлоататорјаслы паныд вочо тыш нүөдөм вылө, обществоыс социалістіческој организације лоғодом вёсна, кёні ке должен лоны мортос мортон експлоатірујтом да обществоос классјас вылө іүкөм.

1918-өд вога Конституција подув вылын рабочой клас

да ужалыс крестьянство большевистской партии вскобдлом улын пазбдисны буржуазије контролреволуција, жугöдисны иностраний интэрвентјасын уокöдчылымсö да лобöдисны условиејас јединой, мындын вындра советской государство—Советской Социал-демократической Республикајаслыс Союза—лобöдом вылд. (Куча күнжалан аплодисментјас.)

Мöд Конституција вöлі примитома Советјас XII öd Всероссийской Съездон 1925-од вога мај тölныш. 1922-од вогы Советской Социал-демократической Республикајас Союз котыртчымкод да 1924-од вогы СССР-лыс Конституција примитомкод житöдым коло вöлі вежлавны РСФСР-са Конституцијалыс текстсö ССР Союзса Конституција-лы лбоаланаабы.

1918-од вога Конституцијалыс текстсö вöлі коло вежны і сијби, мын сені вöлі уна ставајас, кодјас петкöдлесны тышалыс исторической пројфитом кадколаст, например: мы социализација, фабрикајас да заводјас вылын рабочой контрол, Переијаңс војскажас петкöдом, Арменија-лын самоопределењие да с. в.. Тајо ставыс вöлі существенностион 1918-од вогы, но 1925-од вогы тајо вöлі-и-и сомын исторической фактöн.

Сијо кадбаңыс коли дасöти во сајас. Тајо кад чöжы Советјаслын Всероссийской Съездјас ьевтчыд вежлавлесни да содтавлесни РСФСР-са фестивалыс Конституција. Си, например, вöлі пыртому РСФСР-ös выль административно-территориалыб јуком, лобöдавылесни РСФСР-лын выль наркоматјас да преобразујтчылесни существујтыс наркоматјас да нүöдгалесни мукöд организационной меропријатијејас советской властьюн.

РСФСР-са Конституцијао став тајо вежлаломјасыс да содтöдјасыс петкöдлесни мијан экономикалыс прогрессс, асы серти і мијан странын классовој структуралыс да национальнöй взаимоотношенијејаслыс вежбомјассо.

Мен оғ понды подробија виставны сијо пыдия вежбомјас јылыс, кодјас лоини советской странын. Советјас Чрезвычаиной VIII-од Ставкојуса Съезд вылын ислас докладын Сталин јорт тырвыјо да пыдия јирдöдис најес. Јарыгыд фиалектика, сијо сөйтес налы сешшом анализа, кытчо сөккис мыжкө содтыны. Оператор иштөн шуны! Соци-

альна-экономіческій вежомјасыс, кодіс лоіны мілан странын, сетоны міланлы почанлын стройтын государствен-нәй управлењіелыс выљ форма тырвыјо демократической подувас вилын.

В. I. Лекін 1909-дд волын-на гіжліс:

„Конституціалды пышкесыс сын, мың государство-лар осковиң законјасыс вообщще да законјас, кодјас інмөнү представітельнәй учреждењіејас да борьбысан право-б, најо компетенција да с. в., петкодлары классөвді тышын вынјаслыс збыль соотношенијесө. Конституція фік-тівнәй, кор законыс да дејствітельностыс торјалбы; абу фіктівнәй, кор најо лоғалбы“¹⁾.

Советской Конституција да светской дејствітельност бидінлы төдса, лоғалбы. Советјас Чрезвычаиной VIII-дд Съездін прімітім СССР-лән Конституцијаны кызыл зерка-лашы тыйдало мілан странаса ужалыс јозлөн олөмис, ко-дес лоэздома да завоујтәма Сталін јорт бескодлом ул-ын. (Гора аплодісментјас.) Бурещ та вәсна Советской Союзса народнәй массајас қымтісны асыныс выљ Кон-ституціјасо сіјо творец қімбн—сталинскїй Конституціја. (Кула құжалан аплодісментјас.) Таже қымнас сіјо пыр-ас всемирной історија.

Рабочой класслар уна әліда врагјаскод пішадатом тышын Стамін јорт мобілізујтіс нарыја, мілан страна-са рабочой классе да ужалыс јөз массајас социалізм завоујтәм вылә. Сіјо бескодлом улын мі индустріалі-руйтім асыным страна, сүтодим социалістіческій лад вылә візму овмос, биродим капитализм промышленност-ын, візму овмосын да вузагомын, биродим мортос морт-бын эксплоатіруйтәм, социалізм Советской Союзса хө-ајственнәй да політическій олбрын кызыл воре-бінды по-тәм подулос сүтодомон. (Аплодісментјас.)

Сталинскїй Конституцітуціја ем победивші социаліз-мдар Конституција. (Аплодісментјас.)

1) Лекін, XIV том, 18-д лист бок.

Велікөј ітогјас

Јөртјас, РСФСР-лыс Конституција проектсо ләсәддәмә ССР Сојузса Конституција серті да сійө подувылыш.

Медвоңда главаыс қоңынас бөстәма Сојузной Конституцијасы. Сені сорғытсо общештвеннөй устројство јымы. Медвоңда иштә статтајасыс үрчітөны республикалың політическөй да экономикескөй подувесб. Тајо главаыс мүкәддә статтајасыс индены социалистическөй да личнөй собственности формасаб, республикаса хољајственнөй олөмалыс тујиңсеб да ужлыс прінциппассоб.

Общештвеннөй устројство јылыш зев жекеңд статтајасын гіжомада пролетарскөй революціонерјас уна покөлеңијејаслон драматизмөн тыр тышлён велікөј ітогјасыс.

Пәншті 90 во сајын Карл Маркс „Комунистическөй Маніфестын“ сүйтәдіс социалістическөй подувяс вылыш общештвеннөй устројство ләсәдны коломлун. Тајо 90 воыс пыдәсөңыс ішкысомада наративысаслы паның рабочой класс тышён. Ускодләй тәбвыланың Англиянын чарыцтскөй двіженіje, Францияны Паріжской Коммуна, мүкәддә странајасын чорыд классовой схваткајас, Россіянын 1905-д вога революција. Тышыс вәлі зев сөкүд. Но оні кежлө сөмын-на роч пролетаріатты удајтчыс асыс уна вога сөкүд тышсө вајдны помешшічјеј-капіталістическөй строј тырвыјо пазәдәмә да котыртын мірын медвоңда рабоче-крестьянскөй сөветскөй государство. (Аплодисмент-ja).

Государствомын політическөй подулыс ем ужальыс јөз депутатјаслон сөветјас. Позд аслың представитны күштөм жүжыд сімпатіја чувство кыпәдөнү најо не сөмын СССР-са рабочийасыс да крестьаны, но і став мірса ужальыс јөзлүс. ОІ најо вәаётлон сійө органјас, коджасоб вәлі ләсәдәмә рабочийасон революционној тыш нүөдірөн да кодjac отсөгөн мілан странаса рабочийас да крестьана, коммунистическөй партија веңкәдәмә улын, путылтісны царізмалыс, помешшікјасыс да капиталистјасыс властсб Россіянын.

Мілан странаса рабочой класс ёвропейскөй мүкәддә

ыжыд странајасса пролетаріат өрті соронжык пәтіс социалізм ідеалјас вёсна тыш історіческіј аrena вылö. Но сылон түйс төдчöдöма чорыд косјасын, козома сijo медбүр пijen жертвајасын. Тајо пролетарской героямлаён туј. Емöс на ловја представітелјас сijo поколеңiелён, код дырji рабочој класслын котыртчомыс волi сомын-на заводітчö да кор мijan коммунистiческой партия волi сомын-на чужан выжын. I со талун мi обсуждајтам рабочијас да крестана социалiстiческой государствоыс Конституција, медса демократiческой Конституција став вёвлöм i онiја Конституцијајас пiыс, СССР-са сталинской Конституцијаю фынаї, кодлон рöднöй нылон лоö РСФСР-лон Конституција. (Аплодiсментјас).

Мijan республикалон экономiческой подулыс ем овмослон социалiстiческой система i производство орудiејас да спредствојас вылö социалiстiческой собственности, кодi из леç мортос мортон эксплоатiруjтöм.

Медса важ кадсањ мijan лунјасын человечестволон медбур вежёрјасыс кореiсны овмос котыртöмын сijo ідеалноj формајассо, кодјас ез леçны ёскö нартiтны да эксплоатiруjтны ужалиыг јөзöс. Mi azzim сijo ідеалноj формајассо да исторiяны медвоzзаыг пунктим наjöс мijan странаса хoзяjственнöй олöм подуло.

„Коммунистiческой Маңiфестын“ Маркс да Енгельс гiжлiсны, мыj „коммунистiас вермöны вiставны асыныс теорiјасо öти положенiјеён: частной собственность бирöдöm“. Марксiамлон тајо ыжыд тöдчанлуна положенiјес мijan Конституцијаын гiжсö кызi лоöм факт.

Онi же сомын Советской Сојузын, но i сijo граньцајас сајын рабочијас да ужалисјаслон пакыд слоijасыс гёгöрвöбны овмосын социалiстiческой системалыс капиталiстiческой өртi буржыклунiјассо. А öd ىеважон-на та jылыг волi гёгöрво ны сомын ңекымын вoзымуныг јөз.

Капиталiстiческой мiрлон хoзяjевајас, а сiç жö-международноj оппортунизм лагерыс налон отсасыјасыс пунктыны став вынныссо, медым падмöдны социалiзмлыс развиtiјесо. Наjö тöдöмөн үгöны социалiзм jылыг гёгöрвöмсö, зiлöны җебны асланыс странајасса рабочијасыс Советской Сојузыг всемирно-исторiческой победајассо,

Социалістілік шының најо пріменејтінің 41к став
средствојассо: пірібдаоны асыныс јөзјассо, көлевешіл-
тін СССР Союз вылд, чорыд террорды преследуј-
тіни коммунистіческій партияјасын борејјасоц да на доп-
мунисјасо.

да і кың-ио юе преследујтіні, 6d мірын ем социа-
лизмістік ресурсы, кіні рабочојлас юе сөмын бырс-
дісіні производство средствојас вылд частіндік собствен-
ност, но і, ужалыю јәз кывжан-кө шуны, ләббідісіні шуда
олом став ужалыю јәзім. Сіjо петкөдчо юе сөмын ма-
теріалнөj да күлтурнөj ценностіясын, кодјасоc завоуј-
тиc воңті нарытаом класс, но і рабочојласлон, қолко-
жықласлон, інтернігенцијалон коммунистіческій партияјанди
індан өты цељө—коммунистіческій общиество строїтімб
—ідеалинөj вілдеміж да інтересјас зев бура ләсапомын.
Быд морт—простой рабочојасын выдајущшојса ученойж
—быдміс ачыс ассо гөгөрвоимын, гөгөрвоіс народлы ас-
лас ужлыс төдчанлунсо да пользасо.

СССР Социалістіческій Республикајас Союзса рабо-
бочоj класс гөрдітчомён вермас шуны став мірлы: візё-
дөj, пролетарской революција пыр ме уна шедоді, оломуыс
менам лоö век озыржык да күлтурнөjжык,—і тащом по-
ложеніеын олөны мілан странаса став ужалыс јоз. Со
мыj вёсна сеңдом рафетана мілан рөсіна, со мыj вёсна
мі беззаетнөjа пондам тышкасны сіjо граніцајас целос-
тиност да непрікостновенініст вёсна. (Аплюїсментјас).

Зумыд закон пығаді Конституција 8-д статта-н гіжіс:
„Колхозјасон занімајтан му закреплајтсо на саjо дон-
босттөg да сроктөg пользуетчом вылд, мөног-кө,—век
кежлө“.

Күшом еща кывжыс да күшом уна содерjanіјесі!
Быдьнилі төдса, мыj му вёсна крестана тышл и історіја-
ыс medca важ. Бостоj тi Рытыввылын крестьянской војна-
јаслыс історіјасо, мілан Россияны крестьянской војнајас:
Болотниковлон, Степан Разинлон, Пугачовлон восста-
ніјејас да вышті уна мукбод гырыс і посні восстаніјејас
на борын мунис со војасын,—тi ағзанныд, мыj таjо ты-
шыслон цељнас быдлаын волі крестьянин помешшікјас-
ын мұјас мұрдфом да помешшікеj-двор'янскій парти-

төм улыс мездысөм. Тајб тышыслөн героікаыс ыждөдлүссө народнөй сыланкывјасын, сіjö петкөдлүссө і міjan художественнөй літератураын. Тајб тыш упорство јылыс вісталоны і охрани-поліцејскбј учреждеңіjeјасса архівјас.

Но двор'янство да помешіцеј контролреволюціоннөй слойјас весіг 1905-д вога революціяобщ мәвшпавлісны лібо вўчісны віd, мыj сізі мәвшпалоны,—крестанство лоö на-код, революціялар паныд. Пролетарской революціялар став врагјасыс буржуазіјасаң меншевікјасоö да троцкістјасоö вўлі ескёны, мыj большевікјас чегјаласны ассыныс піннысö сіктö. Став международнөй контролреволюція ыжыд нағејаён віçödіc сікт вылö. I со ленінской політіка, коди нүöдсö партіяён Сталін вскөдлөм улын, пасвартіс тајо арталомјассо. Тырвыjö оправдајтісны партіялар віçödласјасыс, мыj крестанство пролетаріат вскөдлөм улын лоö сылён вернöй союзникöн контролреволюціякод тышын, а оні сталинской політіка вўчіс сіjöс сотворішщон рабочой класлы обществообс социалістіческбја переустроітөм вўсна тышын, коммунизм равноправнёжа строїтысөн. Тајб öти medca ыжыд победа міjan партіялар да пролетарской революціялар.

Выль поколеніе оз. төd кызі овлісны крестана важн, шуам 30—40 во сајын. А öд сөмын важса олёмсö бніjakod öтластітбөн, позð аzzыны—кушом туj мундма.

Со ме воzын öти інтереснөй документ—тулской губернаторлөн пышкёсса делёjas куза міnистрлы 1905-д во апрел 22-d лунса секретнөй донесеніе.

Ме сіjöс лыddа тіјанлы,

„Таво апрел 22-d лунса менам 156-д номера представленіе діннод содтөд доносіта Тіjan высокопревосходітельст-волы, Богородицкыс вобм віце-губернатор лічнöй доклад серті да богородицкбј ујездинбј ісправык рапорт серті, граф Бобринскijас хуторјасын крестанаби вўчим поджогјас фељлыс подробностјассеб.

Богородицкбј ујездинбј ісправык, апрел 20-d кунö 11 часын граф Бобринскijас јубртбмјас пöлучтбм борын, кбні віставасб, мыj Жданкі сікт бердса хуторын крестанаби вўчима поджог, мбддöчіс хуторб, кбні сүис турун зордблыс тыр бібн сотчом. Зордб тгборыс суалісны крестана да пöжарсб куссöдом вылö ез прімитни щекущбм мерајас. Іс-

Іправнік коріс сіктеа старбетабе да щіктіс пырыс-пир заводыны күсібдін бісө. Таң пріказаныемсы воча крестана півстюю қылісны лоқыс гордомілас: „Мың-нә, міланлы прі-
кажітад ловін ускібчыны біас?“ Сесса коркб қымынкб
крестаңын нағұнайқын сеттісны да заводітісны күсібдін бісө,
кіті 1 йз чукбраса қылісны бералана городомілас. „Саптіг-
ті сотан!“, „Мың чајтан, графыд мынтас теній?“, „Медым.
сылди мусы уна,—терпітас“. Сесса крестана чукб қыщі
бостісны ісправнікб да пондісны норасны налы сојом вылд
су, кіждыс вылд здр сеттім жылыс да му тырмытім ылыс,
қылісны еіз-жә скібра городомілас граф вылд, мың сії корб
му көртімалбымы ыжыд дон. Исправнік налы воча шуаліс
мың бні, пожар дырі абу кад норасомілас вылд, сы могыс,
колд локны каро да сорытны қызі местиіді земскб началь-
никкб, сірі і графкб. Йз чукб қондіс горзыны: „Тодам
мі тіжанде лок сәмьин карад,—сені ті аресту танныш!“

Бісө волі пішті-нын күсібдома, қызі Богородіцкб сахар-
най заводсан Ждановскб хуторд телефон пыр үубртісны,
мың заводын заводітічіс піжар. Таң үубр волім бәрын ісп-
равнік қолыс хуторд пріставб, а ачыс графикб муніс заводб.
Заводын сотчіс матынкб течім ізас зорд...

Ез-на үдітны күсібдін бісө, қызі Ждановскб хуторсан
заводб телефоніруйтісны, мың қызі ісправнік муніс хутор-
сыс, крестана выльс заводітісны бесчинствуйтны. Әзтісны
мід зорд фаяз әзтіндырыныш. Секі сії да граф Бобрінскб
мунісны воінскб начальник опрд, бостісны сы опрдес «фи-
цер-делопроізвод» төлбі, 9 воін-дүженчілік кіжінең чінjasоб да,
сынес қынзі, 5 поліцејскб служітельбе.

Хуторд волім бәрын іспрівік суіс мід зордес обішті
помоқ сөтчомбін-кін, ағынышб, кіті пыщбоссаныс волі
і әзтімә, но аскадб волім рабочійласон бісө сетыс волі
кусібдіма.

Места вылын Бобрінскб графас служашщі наслыс үу-
асбімілас бәрын, коджас ағылісны таң став торсө, тыфовт-
ічіс, мың ісправнікін да графын хуторыс мунім бәрын, кор
первоја зорд сотчом бәрын пемдіс, крестана барап шы-
зісны: смекаітчісны прістав вылын, щіктісны сіїс вілади
кајны зорд вылас, грбзітчісны сылыс опрдны үурсоб, віф-
існы граффб, сыкб распоязвітчыны грбзітімбн.

Г. Іефремовлбн поп Кіаазев, коді волі сен, заводітліс
вілліпбнды крестанаң, но наје пондісны смекаітчыны сы
вылын, грбзітчісны шыбытын сіїс біс. Первоја зор дас
пожарыс абу-на волі помасама, қызі ңекымын крестаңын
ускібчісны мід зор діні да әзтісны сіїс, а ңекымын мі-
нут мысті әзтісны рыйнш пыщкыс ізас...

Оні кейкб-тәмалбә, мың таң беспірадок вылд ышод.

ысјасыс да сені выршікіјасыс вѣлбомаабс б 6 местий креста-
нын, кодјасыс војнас воинскoј чијас да поліцејскoј служі-
тельјас отсаган дои арестујтoма. Асыннас ісправыін вѣлі чу-
кіртема сіктса скод да гогорвобома крестаналы најо деј-
ствијејаслыс преступностсö, блбомен, мыж ташам беспрaдо-
мыс-кo лоб вoзб, законнoй кыкнутома кыскымыс қынгى се-
шамыс лоб падтема бружие вынди. Места вылб віце-губер-
наторён воэм барын, саідетельскoј показаніејас серти Жда-
никі сіктис вѣлі арестујтoма ишта 3 крестаныінд.

Онija кадын тајо сіктса крестана лаңтісны, но тајо мес-
тајасын казакјасыс візны коло быъ...“

Поэд вайодны юна і мукöд јарјугыд прімерјас
важса кадыс, кор јөзөс нöйтлісны, арестујталісны, лыj-
лісны да с. в. Ме вайоді документ öти тіпічнöйжык слу-
чај јылыс, көні тыдалоны царскoј Россіјалоn став деј-
ствујтыс реакціоннoй вынјасыс, сijo лыдын щöщ i поп.
Ме вайоді факт, күшöмјас воліны уна сурсјасөн. Тајо факт-
ыс сijo губерњаыс, көні крестанаабс грабітлісны да експ-
лоатірујтлісны ез јонжыка мукöд губернајасын серти,
сек-жö чiк роч губерњаыс, көні ыжыд волі прослојкаыс
рабочојјаслoн да кустарјаслoн, кодјаслoн тышыс уна пом-
жај ае вoсна волі організованийжыкён.

I со, весіг ташом губерњаын крестанство пöвстын
волі ccd пемыд олём. Ужалан кадлыс medca ыжыд јукdn-
сö, daj medca donasö—ышкандыр, һань idralan,
вартан, гран, kædсö,—крестана сетаісны помешшікly,
јонжыкасö көртymалом візјасыс, поскötінајасыс да с. в.
ужалом вылö. I век-жö тітулованнoй беңдељiкјас, ск-
сплоататорјас мөвшавлісны, мыж крестана на фор, најо
мунасны рабочојјаслы паныд.

Лєнін aзiс крестанствоын революціоннoй вынлыс
вытті ыжыд запас, і сijo уна вoчiс, медым крестанскoј
вынсö өтутны рабочојјас вынкöд. Лєнін кулём борын
леңiнскoј політика вoзб нүöдö Лєнiнлoн матысса сорат-
нiк Сталiн јорт (аглiсfiментјас), kodi не сöмын теоре-
тическoј подулатiс, но і практическoј пöртiс олёмö өтка
посни крестанскoј овибсјасыс колхозјас релс вылö, мöд
ногон-кo социалiзм релс вылб вужöдсiм. Онi мi бостам
сijo великоj дејательностыс плодjассö.

Јортјас, вужлöj мöпнаныд мijan странаса важса кадö

Бірінші крестанской мұјасынан жаңынан өтіңдіктердің үшін көмекшілік жүргізіледі. Бірінші мұжынан тиіланған сінвогының пәндардың орталықтарынан көмекшілік беріледі. Көмекшілік жүргізіледі, аның міндеттерінде көмекшілік жүргізіледі. Бірінші мұжынан тиіланған сінвогының пәндардың орталықтарынан көмекшілік беріледі. Бірінші мұжынан тиіланған сінвогының пәндардың орталықтарынан көмекшілік беріледі. Бірінші мұжынан тиіланған сінвогының пәндардың орталықтарынан көмекшілік беріледі. Бірінші мұжынан тиіланған сінвогының пәндардың орталықтарынан көмекшілік беріледі.

Позо смела шуны, мың ңекін мірын крестанской масса воязын абуос сеңдем паскалықтардың көмекшіліктерінде көмекшілік беріледі. Бірінші мұжынан тиіланған сінвогының пәндардың орталықтарынан көмекшілік беріледі.

Сімін социалізм верміс жәсөдің тащомынан условиејасыс. Сімін социалізм вермас сүйтідің крестан—колхозниң жаңынан көмекшіліктердің орталықтарынан көмекшілік беріледі. Бірінші мұжынан тиіланған сінвогының пәндардың орталықтарынан көмекшілік беріледі. Бірінші мұжынан тиіланған сінвогының пәндардың орталықтарынан көмекшілік беріледі. Бірінші мұжынан тиіланған сінвогының пәндардың орталықтарынан көмекшілік беріледі.

Конституција шымыртö öniја фејствітельностөз зако-
нодательной формад.

Мілан прекрасној рöдіна

Möd глава урчітö государственнöй устројство да ін-
dö власт вылысса органjаслы да управлеңiје органjас-
лы правојас.

РСФСР—составнöй јукён СССР-лён, сетчö пырёны
24 краj да област, дaccиçiм автонобнöй республика, кважт
національноj област да әкмис національноj округ.

Союзнöй республикајас лыбын терріторiја сертыыс
мілан страна медеа паекид, мed первоj местаын олыс
лыд сертыыс, медеа уна національноста аслас состав
сертыыс. Та босна сijo медеа уна сiкаса i экономика,
култура да быд сертыыс. Сiz-kö государственнöй орган-
jаслы колö лоны сещом гiбкобён, медым асланыс ужын
массајасбн актiвибja участвујтом вылö мыждемён, кыцi
пoчö буржыка обслужiвајтын ужалыс jçзöс, медым став
національноста jöз лыдфiсны властсö кыцi ассыс народнöй
властсö.

Јортjас, мілан республика уна національноj. Такöд
шошт сijo Россijskoj Советскoj Федeратiвнöй Социалiстi-
ческoй Республика, мöд ногён—новлöдло үймсö роч jöз-
лыс, кодлён республикаас лыбыс жона унжыныс.

Роч jöз сетiс ac пiсiыс не ёша jöзбс, кодјас асла-
ныс талантöн кыпöбысны мiровöй културалыс уровеньсö.
Тырмымён лоö ускöдны тöдвылö сещом үймас, кыцi
Ломоносов, Пушкин, Белинский, добролюбов, Чернышев-
ский, Некрасов, Шедрин, Чехов, Толстой, Гор'киj, Сур-
иков, Репин, Глинка, Чайковский, Римский-Корсаков, Мен-
делеев, Тимир'ачев, Павлов, Мічурин, Цюлковский. Ме-
ог вистав роч театраса гырыс фејателjас жалыс, кодјас
сетiсны ыжыд вмiянiје став театралnой искуство раз-
вивајтчомлы. Ставыс таjо висталö мiровöй култура разви-
тиjeын роч jöз рол жалыс.

„Рöдiна“ свобода да не зависiмост жалыс мiцемер-
нöja сылыс буржуазнöй пiсакjаслы вочавiзiгöн Ленiк
гiжлiс;

„Чужбій-о міжанлы, великорусской сознательної пролетарійласы, национальной гордостлой чувствуис? Герт, абу! Ми радијтам асыным кывымос да асыным рода-нанымос, ми медеа јона ужалам си вылын, медым сылыс ужалыс массајассо (мөдногон-ко сылыс 9/10 олыссо) кыпöдни демократјас да социалистјас сознательної оломоц. Міжанлы выйті сокыр ачыны да чувствујтны күшбім насыміеџ, наратітмө да ізdevательство подвергајтöны міжан прекрасной родаинас царской палачјас, дворана да капиталистјас. Ми гордитчам сійон, мыј тајо насыміејасыс кыпöдлісны отпор міжан костын, великоруссјас костын, мыј тајо средамс выдвыитіс Радышевоc, декабристјасоc, 70-жыл војаса революціонер-разночинец-ясоc, мыј 1905-жыл воын великорусской рабочеї классыгидиc массајасыс могу же революционной партия, мыј сійо-жо кадо великорусской мужик заводітіс лоны демократоn, заводітіс шыблавны попоc да помешшікoс".²⁾

Советской строї меңдіc народіјасыс творческой вы-^{н.}
жассо, культура ужалыс јөзли достојаніеон вöчбомон. Зб.
ылміс мөвпys наукаса, искуствоса да ытератураса ме-^{д.}
бур јөзлөп: ужалыс јөз достоінство Герті фондаліс да
вылө кыпöдіc налыс культурной наследствесо, сійс соци-^{л.}
алістической культурыстроїтмөн гујомон, социалізм оплодо-^{тв.}
творітіc искуство, наука, техника, вöвлитом вылнаң-^{з.}
кыпöдіc уровенесо роc культуралыс, кодлён медвылысса
достиженіеон, Сталін јорт қывјасон-ко шуны, ем леңі-
ніам.

Регыд лоё нем жын, кыці роc рабочої класс імеitіc
да імеито аслас вождјасын Леңінoс да Сталінoс (Гора-
аплофіментјас), кодјасыс німжассо нуждаён, колоні-
альной наратітмөн, капиталистической эксплуатацијаён то-
пидом уна міллон јөз житоны асысo мездан асja кыакоd.

Желајта, медым міжан странаса і мукод народјас-
сетісны асланыс побстыс наукалыс, искустволыс, техни-
калыс великой мастерјасоc. (Аплодіментјас.)

Којмод главаын віставсo республікаса власт высшої
органіјасоc—Верховной Советоc котыртом јылыс, коди
бөржиссо 4 во кежлө. Верховной Совет ем высшої рес-
публики.

2) Ленин „Великороссјас национальной гордост јылыс“, XVIII т, 81-д вістбок,

публіканскій власт да пірті олбмі став правяјассо, Консевітуція 13-од да 19-од статвяјас се рѣ. Верховній Сойцет боржо Презідіум, коді лод сылы подотчотнію аса-лас став уждын.

Немод глааа установлівајті РСФСР-са государствен-ної управлењиелью высшій ісполнительной да распора-дітельной орган—Народній Коміссаряслыг Сойет, урчіе сылы компетенцијасо да народній коміссарялатјаслыг функціяјассо.

Народнаслён дружба да братство

Вітад, квајтад да сізімад глааајас вісталбны автономній республікајасын да автономній областјасын государственній власт высшой органјас јылыс.

Мілан республікаан національной вопрос кутб вывті ыжнай тобчанлун. Сіјо і революції дэса Россіяның вермы же кутны тобчанлунсб, но царскій правітельство юнжыкасб лыдфысліс се щом културній національностја: бн, қызі Польша, Фінляндія, Латвія, Есто-нія. Тајо національностјас діні самодержавіје ассыс політикасб нүбдіс мұфтержыкб, сы вёсна, мың сіјо тані паныдағліс култур-ній національной буржуазіякод, кодлбын воғасасымыс вәлі органы-зозанній жык. Быдбыны тобда, мың например, полшаса буржуа-зіялбн мыжк-мында юкбныс вірбдіс Роггія вылб, қызі выгодній рынок вылб ассыныс төвар ассб вузавлбм могоыс. Тырмымдік лоо ускбдны тобд выланыд полскбй мануфактуралыг московскбй-код конкурірујтбмсб, полскбй фабрікантјаслыг московскбй-лас-код правітельственній сфере ассын влыјаніе вёсна тышсб, остане-скбй дворянстволыг (баронјаслыг) царскій дінастіјаса двор дінб сіббідчомсб. Оты қывійн-кб, тајо національностјаскод, сточжыка-кб шуны, најо ыжыдалыг классјаскод, царскій правітельство лыд-фысліс юнжыка, мукод національностјаскод дорыс.

Мыж-жо інмб восточній да кавказскій народјасо, то тані вәлі політика—топод, личкы, юк да властвујт, а главній—грабіт да грабіт. И збылыс, башкірскбй, татарскбй, монголстій да туркскбй крестаналыс мујас грабіталбымыс муніс үік пролетарскбй революціјад.

Тобдымыс, ташом політикаид розбрітіс національностјаслыг крестанствосб. Крестана воштыліс став надејасб. Најо сінвоғын асланыс ужыс лолі үік весшорб. Мујас дүргівтіг грабітім, не вин серті налогјас, властлён грубой проізвол, ужалыс җозес орјавалытіг увтыртбом,—ставыс тајо вайбдіс сетчб, мың овмосыс ез сібвымы, а кіссіс, да сізді вайбдіс үол народаа деградацијад.

Герпасалом пыфыл вайда выдержанка політобзорыс, но-

дөс вöчбома Уфимской губерна кута жандармской управлениејеса началикön 1902-д вони.

„Jöс состав бертилс,—бокозы єїж обзорас,—кыңи сені уншы қыс інородческоб елемент, Уфимской губернаасс веримс лони ёткоғаломы Ресолласа медса уна пöлсс племеневаса губернааскод. Medsa уна сені мусулмана: таттарјас, башкірјас, а сц-жö христианство прымитом түчемендијас—черемісјас, мордва, чувашјас, татарјас, мешігеракјас; сенова роc вибодскоб юс да роc крестана, уншыныс Ресолласа, Малороссийска уна местајасы, Прібалтыскоб губернаасыс, да медбөрни, неыжыд прöсент черемісјас-язычијас...

Культура бокозы пëшті став інородческоб юзыю асаныс разынтыјеси медса улысса шупбымбесе, выйті грубой, наважественниб прозяясасо да обычајассо. Јоалди оборигенасыс—башкірјас—племенін әкесін быра ту] выльяшдо дегенерација якиб] признакјасо.

Уфимской губернаса јғалын экономической положенијесе оз юза ѹугјас да коло жељтвы юна буржүсс. 1891-д коозы быд во помса иеурожайас вужозынс ордесим сц-кін гöл юзыым материаллык олассынгеб, і ңеткік ісілүчен іїјасын кыңи пöшті став юзыымы коло зоны правителство винимакие да төмдисим улын најоc прöстөj, юшт колана продоволствијеси обеспечитомы, медым бырёдны цыргыламисо да сымо лоcм последствијессо. Тадын омоль положенијесибо медассо башкірјас, кыңи дьш, ийнбымыс тәжидытом елементјас. Башкүрекоб гöл ауыныш шекрдеш, көт налды і мұыс зен уна. Кéчдены најо әк сымында, медым онын цыргыламисо; мі скот, мі візму ужалан әрудилејас налды абу; абу мі паком, мі керка цыцкесса кöлу], а кернајасыс сецдимбо, мыж врбстоб фімб бостоб, кыңи почо 'сөнм сені сечтосса көзд төвіасы.

Заводской юз на берти разытойбекым 1 абојбекым, но смыкоб ётшоц выйті беззравственнибю. На пöссын паокалсма разврат, юбм, буякитом, гуасебм, мëда-мëд выло лекино горзом да мукод поројас да омоль торjas. Матеріяллык бокозынс зајо уншыныс گбу обеспечено да ішткік луна ужсон выла—50, 60, 70 үр выла көмб вердиги сеня і вjаиствујты...

Публичной лецијаса колбы зоны ез вöнни. Јоалди амдфомијас мундасын киродиб чајиб]јасын вöскреосенкајасо і вүфомлесны, уншыныссо, учізелјасын да местајоу пои-даијасын. Амдфома мундасын юнжыкасб духовно-правственниб содержанијес статтајас, мукод фыржі істориескоб]јас да популарнеп]јас, а мукод фыржі паткодытасын мундасын туманниб картајас. Сымо кынч, кекимын, медасоб уједноб]ј картассса народиб] аудиторијасын воли котыртлана шувынано-тапшывалыб] рыхјас, кодјас зајасын юзјасын мыжыд удовољствије.

Печатлык местајоу органдыас, оғылашы Уфимской губернскоб] медомтасын кыңи, абу...

Тајдокументыны 35 во. Абу кекшүдим подуда мөнказын, мыж разылуција аун кежаоб положенијеси пышкес бокозынс күштима-кө бурмис. Медаро, зеңба вöсина сүїж пöшті-на омольтас. Документтадык авторыныс сен-

шілдуга салы, мың національной именшіство жасауди збыль положеніе сыйс волі ез буоржык, а юра омболжык обзорни петкоддауди сері.

Тәрізім положеніемінде воліны став национальностіасыс, кодјас ембідія РСФСР-нан: мордва, уймуртјас, калмықас, кавказса народјас — чеченцы, кабардіиц, карачаевцы, балкарцы, даректанды да мукод.

Н ціоналійдік вопрос күчін съюзскій властына політикасін урнілгін Сталін жарт тіккес:

„Царізм нароонб шаокоддаіс (культівірұйтліс) окраїнајасын патріархално феодальной нартітом си могою, медым күтвы массајасін рабствоны да неуважествоми. Царізм нароонб шаокоддаіс окраїнајаса медбур наелгіасос колоніаторской елементіасос си могою, медым ызыжітты туғемеціасос омболжык рајонјасо да торғодны націялас костын ліггалом. Царізм топодіс, а мукод дыріл прости бұродауди местній школајас, театир, провинциалды учрежденијејас си могою, медым массајасос ыңғылашыны. Царізм шоғтыліс меставынса олмојас пімо медбур йозалып став воимбостыміасос. Медбрыйн, царізм шоғтыліс окраїнаса народбій массајасын быдоама актіланоот. Тајб став торнас царізм чүктіс туғемеціас мөбсүн піндиа недоверіje, коди мукод дыріл вужывалыс враждебній отнашенијејас, став роч дінас. Медым йонмодын централий Ресоїза да окраїнајас костын сојуз, коло бұродауди таіп недоверіјес, коло әсбодын міддес гөрірвоана да братской доверіјес атмосфер“³⁾

Коммунистіческой партия күні Останбрской социалістіческой революцијада алас агітаціашын, сіз і см борьбы алас практической удин век сүттідаіс мөгөн лінійдем Ресоїза народјас (олдымын збылью братской, міддес-міддес отсөг естім вчалын поғұлалом, условиејас. Акылеско-сталінској национальной політика подув вылчин партия лібодиди народјасын жүгдідін поэтім друмба, кодын ставмынансе прољетаріт аззә лози коммунистіческой обществою прообраз. (АПЛО-дістментіјас. Герідеміліс: „Правльн-І“).

Важён исланыс культураби көлім народјас гырын әдіясін шоғтідіндын ворч мундыміасос. Лінійдемі да быдміны национальной кадрјас. Роч ызысатура лоб народиасын ріддері літератураби. Роч күз велодінны юна окота пырын да свободоја, культурой да наукалынній облестченілелін, політикасекі сознаниелін, творческой возмістчомлдын быдмоммізеп республикаса став народиасын да национальностіасын характеририй черта. Таң мін політикасекі результатіасыс коммунистіческой партия национальной політикалін.

Съюзскій демократія туганјасо

Кекіамыссоі ғлава інді государствинній власт местній органдасыс—краевој советсан елкітса съюзті—правојассо да обязаноостссо:

„Крайјасын, областјасын, автономній областјасын, націо-

3) Сталін. Марксизм да национально-колоніальний вопрос, 1935-д воеа ізд., 61-д л.б,

нальдің округіасын, адміністративнің округіасын, рајоніасын, каріасын, сіктіасын (станцијасын, деревніјасын, хуторіасын, ауліасын) ғосударственнің властлөн органіасыс—ужалыс јоз депутатіаслөн сөветіас“. (77-д статта).

Тајо сөветіаслөн ісполнительнің да распорядітельнің органіасыс—наён бөржом ісполнительнің комітетіас, председатель, сійбес вежиесіас, секретаріас да шленіас составын, РСФСР закондын урчітбом лыдыш.

Ужалыс јоз депутатіаслөн көріеві, областнің, окружнің, рајоннің, карса да сіктіса сөветіасын ісполнительнің органіасыс подотчотнің бекіні асланыс сөветті, сізі і вылын сулалыс сөвет ісполнительнің органы. Вылын сулалыс сөветіаслөн да најо ісполнительнің комітетіаслөн ем право отменајтын улысса сөветіаслыс да најо ісполнительнің комітетіаслыс законын пайдаланып да ғосударство інтересіаслы пропагандада шудміас-со да распоряджеңілејассо.

Властлөн містасывса органіасыс күтіні кык пәлдес тәбапчалун; кызі і містасывса ғосударственнің властлөн орган, і кызі містасывса насељеніелөн бөржом орган. Та серті сылдик і подчињеніеыс кык пәлдес. Вылынжык сулалыс сөвет оз сөмын контроліруйт улынжык сулалыс сөвет дејствіејаслыс зақонностсо, но і бескөдлө наён і, алас очередын, нұбайкүтбом улынжыкса сөвет дејствіејасыс. Тајо пето сөветтікі строј структураыс.

Промышленност, вузасом мілан ставнас ғосударство әлбі кооперація кіян. Му ем ғосударстволөн, мәдног-көн став народлөн, социалістической собственности. Государственнің народно-хозяйственнің план урчітб Союзлыс пошти став производствосо. Быд сіктіса сөвет пәртө олөмд тајо планыслыс күштімкөн юкөн. Быд колхоз, быд производственнің јефеніца нұбны ғосударство ворын күвкүтбом ғосударственнің планлыс ассыныс юкөнді олөмд пәртөміс, көт сій хожауственнің јефеніцаыс і абу вегкыда ғосударственнің. Містасывса сөветіас, общищегосударственнің планас олөмд пәртөмін, ітёны насељеніелыс інтересіассо став ғосударство інтересіаскөд.

Но сөветіаслөн ем і мәдәр бокыс, сію—налди насељеніекөд топыд жітід. Сөветіас бөржысбыны насељеніедін веевшшіді, равній да гүса бөржысоміас пыр. Сіз-кө, бөржыссысасын најо лічкобымыс, бөржыссысасыліс кордміассо тәбдіміс, буреш наіб містаіаслөн өргөлімін сөветіаслөн асланыс заінтересујтіміс,—сетіні тыр позанлук обеспечітны містіні нуждаас. Містіні інтересіасбс общищегосударственнійскөд, мәдног-көн общищена-родијжаскөд согласујтіміс прівівајтоб кызі насељеніелы, сізі і сөветтікі органіаслы коммунистической партіїаби.

Мілан врагіас радиетбны індавны, мың сөветіасын бескөдлө партія. Тајо бескыд. Но најо оз төгрөвоны сійс, мың парті-

јаңс ез женежсан уо. Сені сізжө кызының мештің жөз, Сіз-кө мештің органјаслың наслеңеңекід жітідың кык пәвса—і партія віз күза, і сөветјас віз күза.

Таң мілан торжаломыс капиталистіческой странајасы. Тодомыс, власт органјаслон тащом текомыс вермас лоны сомын социалістіческой государствоын. Сөветской властлың органјасы, үе сомын матынды наслеңе массајаслы, најб ژік народній властлың органјас, кодјас уна сурса везјасын жітчомадаң ужалыс жөзкөд. (Апплодисментјас.)

Таң мі мунам Ленин он индом тујод:

„...мілан ем „чудесній спредство“ пырыстом-пир, бтчыд кучкөмбін дасмындағыны міланлыс государственној аппарат спредство, коді некор-на ез вів ні оз вермас лоны нібті капіталістіческой государстволы. Тајд чудесній фелдьыс ужалыс жөзбес, беднотаос государствоын бескөдлан быдлуня ужо кыском“⁴⁾.

Мілан Констітуција, государственној власт мештавынса органјаслыс правојассо да обязанностјассо индомкөд, медвотъзас урчіті сөветской органјаслыс і структурасо. Тајо жукбіс сујомыс күтө ыжыд тобчанлун. Тајон пуктыссо пом быдсама проізволлы да мештавынса правотворчестволы. Констітуција сточа урчіті сөвет жукбіяслыс функцијаассо да взаімоотношенијеассо. Сіз-кө, констітуцијаң обсуздіген міланлы коло торја ыжыд вниманијеөн візідлұны мілан сөветјас организаціонній построjenіje вопрос діні. Ме ог сомњевајчы, мыј тајд қыподац сјезд вывса делегатјаслыс мөвпіјасын жівөја вежласом.

Жортјас, ме ог сувтлы әкмисод глава вылә, көні сорнітсо РСФСР бұтжет стройтом ылыс. Сы вылын, ме думыс, торјон сувтлас Сулімов жорт.

Суд да прокуратура ылыс Констітуција проектын вістравсо дассо главалын, коді ліссало Союзној Констітуцијаса әкмисод главакөд. Партия да правителство уна вөчісны, медым қыподаңы ролсо да тобчанлунсо мілан судебній да прокурорской системалыс. Констітуција проект серті суд да прокуратура само-стојательној органјас. 118-д статтаын бескыда «вістравсо: „суддајас независимо, і подчињајтчоны сомын законлы“». Автономној республикајаслың да областјаслың, країјаслың да округјаслың Верховној судыс борյыссо соответствуюшшој верховној советјасон да ужалыс жөз депутатјасон країјасса, областјасса да автономној областјасса сөветјасон 5 вога срок кежлө. Народној судијас борյыссоны рајонса гражданабн всеобщшој, бескыда разној боржысса право подув вылын гүсін голосујтөмөн күжім вога срок кежлө.

4) Ленин, XXI том, 264—265. №, 6.

Буржуазнōј странајасын суд ем капиталистической стројлон мыжбд. Уңжык случајас дырjі сiјо ем государственниој аппаратын medca реакционнoј үкбд. Пoзd смела віставны: рабочий ассыныс интересжассо дорjомын сені правдасо оз азыны Буржуазнōј суд—сiјо ужалыс јөз массајасо пoрjодлom вылo капитализмлoн medca утончениој институтjас пiыс бтi. Дорjысбомлoн ортсыса мiчлуныс, сторонајаслoн публичной пренjејасыс, мыжаланалы быттo-кo дорjысны правојас да почанлунјас сeтoмыс, медбoрын, судфаoс куz kad чoж вежлавтбoмыс—ставыс таjо паскыd массајас сiнвоzын вoчo иллюзија судлыс, кодi быттo-кo сулалo классјас вылын. Збыльсс-жo таjо буржуазнoј судыс не сбoмын пoйbм вoсна, но i сбoвест серти "dopjо капиталистjаслыс интересжассо.

Mijan суд подуалома прiнципaлиo мукoд условiеjas вылын. Ужалыс јозлoн абуoс корыстној вiцoдласjас мукoд классjас вылo, oд наjо асныс емoс ценностjас непосредственнoја вoчьеjas, i налoн судыс, сбоветскoj строj приода сертиc-ниn, должен loны праведнoй, мoднog-кo—сылoн шубомjасыс долженoс петны общищенароднoй интересjасыс. Mijan судлы колo epdodны da караjtны сбоветскoj строjлыс врагjассо, асланыс судебноj ужuna лyда прiмерjас вылын—lyчnoj интересjаслыс зурасомjассо, служебноj проступокjас, нerafенiе, нарoснo омоl вoчoм da мукoд сiкаc фелoјас вiдлalom вылын—сылы колo велодны јоз-öс коммунистической вiцoдны олoмын лoёмторjас вылo. Судлон могыс выйтi ыжыd тöдчанлуна da сöкыd, но сыкoд отщoш сiјo i почотнoj.

Прокуратура институтoс топjöдомa кыzi топja независимoj органbс, кодлы колo вiцoдны став народнoj комiссariатjасон наjо учрежденiеjasон da топja должностnоj јозон, a сiт-жo РСФСР-са гражданaн законjас стбча оломo портoм бoрса.

"Прокуратура и органjас портoм олoмo асошымыс ужымыс не-
куш м меставысса органjасын, заiсiттoг, подчинjичны сoмaн
СССР-са прокурорлы". (123 d статья).

Конотiтуylja тajo ставајаслo смысле подчинiтомa oтi прiицiлa
—революционноj законност отувалун прiицiлa. Mai тajo люs? Менбур
люs оетны тавыло вoчакыwco Асси кывасен. Стaнiн юртты uломoны
Анкiм гiшас:

"Ем-ö вылo шукоди сiјo вiц oгласы, мыj законоост оз зермы лю-
мы Калужскej либо Кизанс-кij, а сiлaнi колo люs jediaj Всероссijsкоj-
би и веolг jediaj jom Сбоветской республикjас став Федерациjалы?... Не
претавны тajo став вопросjасмы меставысса топjаломjассо люs сокo
уенi бiюрократическoj централizmо да с. в., люs езко топкавны мест-
авысса работыjаслы меставысса топjаломjассо сiјo артaомын, кодi
ем разумадj ужлон подув. Но законност колo люs oтi, i mijan став
оlьмын da mijan став некультурностын мездышыd лекториас люs ис-
конно-руссеj вiцoдласjаслы да полудiларjаслы прiицiкаjаслы по-

Пустьтельство, кодјас зілбым сохранітын науажскій віснікост, казан-
скій законносты төржалдыш...” 5)

Леңін требујтліс прокуратуралыс, медым сілжілік вірділік став
республіканы законда збыльс бітіногдін тәрірвом установітім
бара, қекущым месставынса төржалмайын да қекущым месставын-
са віліянијејас вылі візедтіг.

Тајш леңінскій требованијеяс ағыс асыс петкадчым мілан
Конституција проектын.

Дас тікадд главалын віставаң граждана основиң правоіас да
обязанностыас јылыс. Тајш главалын лобал Союзны Конституција-
ласа сілжі-же главақад. Ферт, сілеем іставаң мүкад советскеј рес-
публикајасса Конституцијаасын, но қекыні оз вермы лоны став
капіталістіческеј странајасса конституцијаасын, весіг і медса
демократіческеј странајасас. Да мәннеген оз вермы і лоны.
Тајш статтајасын лобалдын сімени социалістіческеј росударст-
волы.

РСФСР-са гражданален ем уж вылік гарантірованиеј уж
пәлучіт мұндау право, најш ужыссын да качество берти дон
мынтемін. Тајш правосы гіжема 124-д статтаын. Збыльвылас
Конституција сімени юридіческія оформлајті өніжа положе-
ніесе, әд социалістіческій овмас котыртамын. Советскій об-
ществога производітілікі выніас быдмомдін ужтамаломбі мі-
жанын бир дема.

Вермас-ә күшімкі капіталістіческій страна, весіг медса
озырыс, сұттідны ас болас ташым мөг? Ферт, оз вермы. Капі-
талістіческій общиествоға пріодаыс требујті ужтемалысілас-
лыс запасноді арміла. Промшлениі кыптем да бешеннің бірже-
ві спекуляција дыріл, тајш арміясы чінд. Крінісіас заводіті м
бірін рабочајаслан ыжыджақ յукедыс колік ужтіг. Такоң әт-
щіш капіталістіас выывыті юна лічкобы ужалысіас уждон вы-
лі. Таңғын ногай, ужтемалыс ыңғызделем вылын да ужалыс қ
корысалан олом вылі капіталіст зілж сохранітын аслас прібыль-
лыс вылын нормас.

Германіјаын фашізмін бескөдлісіласыс власт бостігей кес-
ілесінің пессовты сілас жаңасын, заставітын налы лыд-
дысны кызі росударство, сілжі і производітілік інтересін к д. Өні-жі-
тав мірыс ағыд, мың тајш волі дорвым ыледблім. Ылд ма
рабочајасы, ыледбліма крестанаасы, ыледбліма посын буржуазіяасы,
ыледбліма інтеллігенцијаасы. Важ мозыс колі тырыс помешщиқіас-
лын, промышленностса магнатіаслын, спекулянтіаслен да бірже-
вік аел и ыжыдалом, кодаслыс інтересіасдор ё фашізм. Фа-
шизм власт бердиын—сілж финансовой капитал медса реакционнің
елементіаслан вогса террористіческій діктатура.

Сталінској тујёд

Јортјас, став ужалыс јөзлөн мірыс төдө күшом жеб матеріалној ресурсаён сөветској строј петіс общественной арена вылө. [I со аслас чужомсан 20-од во вылын Сөветјаслон страна контітуціонной пәрадокон гарантірујтö уж вылө право, шојчом вылө право, чито ужалан лун сізім часөз, гарантірујтö рабочејласы да служашшојјасы уждан сохранітомён быд вosa отпускјас, ужалыс јөзлы санаторіјас, шојчан керкајас да с. в. сётомён, матеріалноја обеспечівајтö мортос пöрысмом дырji, вісігјасын, трудоспособност воштігён.

Ставыс тајо ем резултат сылён, мыј мі мырдым капіталістјаслыс производство спредстојас да пöртім најос всенародној.

РСФСР-са граjданалоj ем образованіе вылө право (127-од статта). Тајо правоыс обеспечівајтсö всеобщоj обjазательной начальной велöдомён, донбосттöг велöдомён, щоj і высшоj образовањеыс, высшоj школаын кызын велöдчысјасыслы госурадственной стіпендијајас системаён, школајасын ас кыв вылын велöдимён, заводјасын, совхозјасын, машно-тракторной станцијајасын да колхозјасын ужалыс јөзөс донбосттöг производственной, техническоj да агрономическоj велöдом котыртёмён.

Заводјасын техника, колхозјасын агрономија да совхозјасын да машино-тракторной станцијајасын техника велöдомыс, кадрјаслыс квалификацијос кыпöдомыс бпріч, сето позанлун даровітöг јөзлы мунны веçö—вузјасö, втузјасö, кызі і вöчсö тајо практика вылын. Тöдса, мыј міjan уна со стахановецјас мунісны велöдчыны вузјасö да втузјасö. Мöдногкö шуны, мі кыпöдам рабочої кадрјас тöдомлунијаслыс уровенсö инженерно-техническоj персонал уровенöз.

Колхозынкјас, кызі віçму овмёсса прöдукција производтысјас, асланыс производственной практика сертиф. öдjö матысмёны нормышленной рабочоїјас допö. Техника воys-воö век јонжыка пырö віçму овмёсö, сіктис културной уровенсö кыпöдомён, сылыс благосостојањесö бурмёдомён. Механик, олесар, тракторист, шофер, ком-

бајнер, інженер, мехаңізатор, агроном, учітель, врач, зоотехник, жівотновод, счетовод, бухгалтер—профессіялас, кодјас топыда пырёны сөветскोј сіктөніја олөмө. Тајө выл културнөй выныс өззөдө карлыс сікткөд матысмомс.

РСФСР-са гражданадон емөс ңе сөмын правојас, ио і обязанностјас. На пыс өтік вылд ме кбсja вesködны тіжанлыс вниманијето. 139-од сатта вістало:

„Отечествонымс дорјом ем свајашеннөј долг РСФСР-са быд гражданілон. Рöдіналы ічмена: прігара нарушайтөм, врагладорө вужом, государствоса војенном вынјорлы ушшерб вöчом, шпіонаж—карајтчоны закон став стрöглуннас, кыці медса ыжыд злодејство вöчом“.

Тајө статтаыслон тöдчанлуныс быдёнлы гöгöрвоана. Міjan росударство социалістическој, но сіjo капіталістическој странајас пышкын, кодјаслон ыжыдалыс классјасыс өзjоны мірын социалізмлыс ژік өті очагсöбырдны көсжомён. Нажо тышкасоны сылы паныд быссама полос формајасон; кleveta, фіверсија, шпіонаж, провокација—ставыс тајө вesködöма сы вылө, медым вредітны социалістическој строїтельстволы.

Та вöсна міянлы коло дасмындаавны ассыним бai-тельностнымс ңе сөмын міjan ғраніцајас вылын, но і страна пышкын. Міянлы коло вöчны поэтомон јөзлөн врагјасон Сөветскoј Сојуз обороннөй вынјорлы ушшерб вöчны став бостчылomс.

Жортјас, бai-тельност кывсö, міjan зев щокыда гаравлам і, пожалуј, сіjос щокыда қазтывлөмсис сіjо воштö ассыс пышкесса содержаннјесо, а од сылон пышкесса содержанијес вьвті ыжыд. И збылlyс, мі сещом-жö щёкыда сорнитам і сіjо, ферт, ژк збыл, мыj міjan рöдина прекрасноj, мі сіjос рађетам і ог вермө ңе рађетны, од сені сетома шуд міллонјас јөзлы, сені кыпсома нартітöм јөзöс творческој ужö, сені мездöма ныvbabaас, і ныvbabaјаслон ставсојузса совешшаннјејасыс вöліны ныvbabaјасон советској тырвіра оломо пырёмлөн демонстрацијаён. Народ ңімкодасо аслас уж результатјасын, промышленностын, вакту овмосын, аслас культурностын, политической кругозор ықлодомын вермө-

јасон. I век жѣ бдительност кыв щѣкыда оз азы сій ныdia гѣгѣрвоимсю, кодоc сій заслуживајтö.

Мі кызыннас построїтім социалістіческій общество, абоодім мед-
са демократіческої Коновітуција. Враг міланы сендома підтока, мыж сій
оз вермы мыччыны асыс мырсю сюет вылас, юз дарб. Но тајо же-
кычі оз вешты бдительност јыламо воврессю, си восьна, мыж классобюй тыш
е-на помао. Сій јомиc, сій гримітіc не сомым політическій, но і ор-
ганизацийной международной характер. Талы быдомы тыдалана бріме-
рой доc Іспакіяны гражданской војне. Но ого пондоj веталыны прімер-
јасла граніцајас сајю. СССР-ын вредітельјас да контреволюционерјас
вылык процесс ясисти віоталены яён граніца сајся контраразведкајаскод
да фәшістской организацијаскод јіттод кутом јыламо.

Народ аслас массалы доверчісёj, благородией да велікодушай. Ва-
жом тајо качествојас восьнамыс сійс уна пісі шріодалылісны ышыдалы
классјас. Мілан ем мыж вічы, ем мыж дімб петкодалыы бдительностсю.
Бдительност оз көз дөкү формалійсю, бумагибюй. Сійс көләм всеокодны
оз си вылә, мыж морт ез күжімсін выступіт, а си вылә, мыж сій вічо,
сій уш результатјас вылә, сій быдауна поведеніje вылә. Јөс төди-
дом ем юна төдчана качество коммунистії. Ме жемелайті еокб, медым
139-д статтамы төсінда выріс мілан странаса граждана вежірө.

Даскынсід главаны віетаво бөржысан сітема јыламо, урчталсма
смылмо прінципіјассо да став сбетјасо бөржан нормајассо. Тајо главатыс-
адом прінципіаудың подуејасыс віодасын бөржысан закон подуад. СССР-са
Народної Коміссарјас Советын предоедатель Молотов јорт Советјас
Чрезвычайко VIII-д Ставкојуса Сjead вылык аслас речын, демокра-
тизм дімб міланамо отношенійенімс азеліріутіг и, торжон сувтас
бөржысан сітема вылын. Ме тырвыјо отутвча Молотов јорт речын зен
бура ізложітом положеніејас дінө. (Аплодісментјас.)

Даскүнісід глава урчіті республіканылға герб, флаг, столиц.
да дас қољід главаны тіжома Коновітуцијас вежан порадос јы-
амо.

Јортјас, мілан республіка—СССР-адын органической юкён. Мілан
народ век волі і дәо союзюй государственон мышодон. (Аплодіс-
ментјас.)

Мілан республіканы Коновітуцијас подудалома сталінской Конові-
туција прінципіјас вылами. Тајо Коновітуција земін улын, коммунисті-
ческої партія да съветской правительство всеокодлом улын, мілан вождь
Сталін јорт всеокодлом улын—вождь, коммунизм восьна! (Күза мунан
аплодісментјас, кодјас вужены оваціјао. Ставныс сувтоны.
Зал паста кылесы чоломалана горедомјас да „ура“ гарз міас.)
(Бостома 1937 во февраль 2-д лунса „Ворлеңис“ гафетыс).

Отв. редактор пылды—П. РАССЫХАЕВ.